

УДК 342.9

Є. С. Гончаров
*аспірант кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ У ПРИКОРДОННИХ РАЙОНАХ ДЕРЖАВИ

Стаття присвячена аналізу теоретичних засад правоохоронної діяльності у сфері забезпечення безпеки у прикордонних районах держави. Проаналізовано особливості забезпечення правопорядку як об'єктивної потреби розвитку особи, суспільства, держави. Правоохоронний орган – це юрисдикційний орган, уповноважений державою виконувати в установленому чинним законодавством порядку функції або завдання щодо забезпечення безпеки в прикордонній сфері її законності.

Мета статті полягає в аналізі теоретичних засад у забезпеченні безпеки в прикордонній сфері України правоохоронними органами, особливості забезпечення правопорядку як об'єктивної потреби розвитку особи, суспільства, держави, взаємодії правоохоронних органів з органами місцевої влади і громадськими організаціями і громадянами.

Поняття «правоохоронна діяльність» і «забезпечення безпеки в прикордонній сфері» широко використовують у правовій і соціальній літературі. Іноді правоохоронну діяльність не відрізняють від судової правоохоронної і правозахисної. В науковій літературі не чітко визначені ознаки правоохоронної діяльності, не розмежована спеціальна діяльність і правоохоронна.

У процесах реформування українського суспільства після проголошення незалежності Української держави надзвичайно важливе місце посідає реформа правової системи. Потреба в її проведенні та прискоренні стала вкрай актуальною після вступу України до Ради Європи (листопад 1995 р.), з яким було пов'язане прийняття ряду зобов'язань, в тому числі у правовій сфері [1, с. 4]. Головною метою реформи правової системи є досягнення найповнішого забезпечення конституційних засад організації діяльності державної влади, принципу верховенства права, гуманістичних вимог щодо діяльності правоохоронних органів. Відколи вперше в історії до Конституції України було включено положення про визнання і дію принципу верховенства права (ч. 1 ст. 8), у вітчизняній юридичній науці відразу ж розпочалися спроби дати загальнотеоретичне роз'яснення змісту цього, тоді нового для нас, правового принципу [2].

Помітними «віхами» в цьому процесі стали: проведена в 2005 р. у Києві міжнародна науково-практична конференція «Верховенство права:

питання теорії і практики», а також видання три томної монографії «Верховенство права: ідея, доктрина, принцип (2006 р.)» [3]. Політико-правовою основою реформи адміністративного права є Конституція України.

Забезпечення державної безпеки, захист державного кордону та безпеки в прикордонній сфері України відповідно до Конституції України покладається на військові формування та правоохоронні органи держави. Тому від удосконалення механізму забезпечення їх службової діяльності значною мірою залежить стан охорони та захисту національних інтересів України. Питання сутності та нормативно-правового забезпечення безпеки в прикордонній сфері, їх місця в державному механізмі привертало увагу багатьох учених і практичних працівників, проте це аж ніяк не означає, що всі проблеми вже вирішені. Тому аналіз правового регулювання адміністративно-правових аспектів діяльності суб'єктів забезпечення національної безпеки в прикордонній сфері має велике як теоретичне, так і в практичне значення [4, с. 232].

Становлення наукової доктрини наукового порядку в Україні має свою власну непросту історію, якою охоплюють напрацювання вчених ХІХ ст. і нашого часу. Підтримання та зміцнення правового порядку в суспільстві в сучасних умовах, як необхідної передумови ефективного функціонування розгалуженого правоохоронного і правозахисного механізму за участю інституцій держави, правоохоронних органів і громадянського суспільства, потребують ґрунтовного доктринального супроводження.

У Законі України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів», № 901-VIII (901-19), від 23.12.2015 р., у статті 2 «Основні поняття», вживаються такі поняття: правоохоронні органи – органи прокуратури, Національної поліції, Служби безпеки, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, Національне антикорупційне бюро України, органи охорони державного кордону, органи доходів і зборів, органи і установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції щодо удосконалення адміністративно-правових засад забезпечення безпеки в прикордонній сфері України.

Правовий порядок, як стан правової впорядкованості суспільного буття, виявляється у різних площинах суспільної життєдіяльності і виступає як внутрішньодержавний (національний), інтегративний та міжнародний правопорядок. Базовою категорією є саме національний правовий порядок як такий, що пов'язаний із правовою та інституціональною інфраструктурою певного державного організованого суспільства і відображає історичні та соціальні особливості його правового розвитку, особливо щодо безпеки в прикордонній сфері України [3]. Стабільність правового правопорядку та демократичного режиму немислиме без досить високого рівня правосвідомості політичної і правової культури суспільства.

З утворенням Української незалежної держави гостро постало питання про обладнання державного кордону та створення правоохоронних і контролюючих органів. Державний кордон є незмінним атрибутом кожної незалежної держави, тому першочерговим завданням є створення нормативно-правової бази та адміністративно-правового регулювання порядку переміщення через нього юридичних та фізичних осіб і матеріальних цінностей. Щодо забезпечення охорони публічного порядку дорожнього руху, громадського порядку дотримання прав і свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, а також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України і сприяє їх реалізації.

В умовах проведення правової реформи та становлення національної правової системи важливого значення набуває необхідність звернення до проблем правової доктрини, ідеї поглядів науковців із формування змісту та напрямку розвитку юридичної науки. Проблема розвитку національної правової доктрини є щодо забезпечення безпеки в прикордонній сфері правоохоронними органами.

Реформування правової системи України є складним процесом, який поєднує в собі як прагнення до відповідності світовим та європейським стандартам і гуманістичним цінностям, насамперед, таким, як права людини верховенства права і демократії, так і створення засобів для адекватної відповіді на виклики сучасного світу, пов'язані з глобалізацією, політичною нестабільністю, економічною і політичною кризою.

Безумовно, без доктринального забезпечення функціонування права та інститутів не можливо, тому доктрини є необхідними для будь-якої правової системи, вони розробляються у всіх галузях права [5, с. 692].

Правовий порядок, як стан правової впорядкованості суспільного життя у прикордонних районах України, виявляється у різних площинах суспільної життєдіяльності в різних площинах і

виступає як внутрішньодержавний інтегративний та міжнародний правопорядок.

Базова категорія, а саме національний правовий порядок як такий, що пов'язаний із правовою та інституціональною інфраструктурами певного державного суспільства і відображає історичні та соціальні особливості його правового режиму. Українська правова система: технократичний аспект. В українському суспільстві існує думка, що правові системи західних, у тому числі України, стають все більше «технократичними». У цьому контексті «технократія» означає, що нормативно правові акти розробляються в стилі технічної документації, а не як українське законодавство. Надмірна увага деталей призводить до того, що правові акти втрачають зв'язок із реальністю, відображуючи, за висновком Д.І. Шутак, «ілюзії своїх упорядників» [6, с. 6].

Національний правопорядок, як базова категорія в характеристиках множинності правового порядку в прикордонній сфері, є основою багатьох інституціональних утворень, які продукуються суспільством забезпечення правового порядку впорядкування життєдіяльності соціуму, правники вирізняють індивідуальний і колективний правопорядки [7, с. 11].

Наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. в Україні та світі відбулася інформаційна революція, однією із ключових особливостей якої є стрімкий розвиток інформаційних технологій та зростання значущості інформації в суспільних відносинах. Ці процеси визначають і умови становлення інформаційного суспільства, сутність якого була визначена у 1993 році Комісією Європейського Союзу: «Інформаційне суспільство – це суспільство, в якому діяльність людей здійснюється на основі використання послуг, що надаються з допомогою інформаційних технологій і технологій зв'язку» [8].

Стаття 6 Закону України «Про основи національної безпеки України» до національних інтересів держави відносить [4]: захист державного суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності державних кордонів, недопущення втручання у внутрішні справи країни, в ст. 10 Конституції України гарантується всебічний розвиток і функціонування української мови, вільний розвиток використання і захист російської, інших мов національних меншин України. Держава сприяє вивченню мов міжнародного спілкування.

Безпека в прикордонній сфері України – складне соціально-політичне явище, зміст якого є зрозумілим, а на практиці це поняття кожен розуміє по-своєму. Найбільш небезпечними є такі внутрішні загрози національним інтересам України: криміналізація суспільства, корупція, криза платежів, політичне протистояння, зростання

тіньової економіки, контрабанда, міжнародний тероризм.

Поняття «правоохоронні органи» в українському законодавстві відрізняються своєю безпредметністю, відсутністю суб'єктного складу, як результат – до правоохоронних органів відносять різні державні органи. У Законі України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» у ст. 2 зазначається, що правоохоронні органи – органи прокуратури, Національної поліції, Служби безпеки, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, Національне антикорупційне бюро України, органи охорони державного кордону, органи доходів і зборів, органи і установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції».

Забезпечення безпеки в прикордонних районах України є складним явищем, яке містить самостійні види: безпека, правопорядок і свобода громадян у сфері запобігання і протидії корупції, незаконному обігу наркотиків, контрабанди, порушення правопорядку тощо.

Література

1. Концепція реформи адміністративного права України // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 48. – 4 с.
2. Рабінович П.М. Права людини і громадянина у Конституції України (до інтерпретації вихідних конституційних положень) [текст] / П.М. Рабінович. – Х., 1997. – С. 11–14.
3. Правова доктрина України: у 5 т. – Х. : Право, 2013. – Т. 1: Загальнотеоретична та історична юриспруденція / В.Я. Тацій, О.Д. Святоцький, С.І. Максимов та ін.; за заг. ред. О.В. Петришина. – С. 287–288.
4. Калюжний Р.А. Рецензія на монографію «Охорона національних інтересів України в прикордонній сфері (адміністративно-правовий аспект) Р.А. Калюжний / Науковий журнал «Право і суспільство», № 4. – Д., 2015. – 232 с.
5. Правова доктрина України: у 5 т. – Х. : Право, 2013. – Т. 1: Загальнотеоретична та історична юриспруденція / В.Я. Тацій, О.Д. Святоцький, С.І. Максимов та ін.; за заг. ред. О.В. Петришина. – 692 с.
6. Шутак І.Д. Порівняльне правознавство в образах / Заг. ред. І.Д. Шутак. – К. – 2007. – 6 с.
7. Жан Луч Бенжель. Загальна теорія права / [Текст] пер. з фран. Жан Луч Бенжель. – М. – 2004. – 11 с.
8. Європа і всесвітнє інформаційне суспільство. Рекомендації Європейської ради: звіт групи М. Бенгемена від 05.12.1993 року // Рекомендації Європейської ради: звіт групи М. Бенгемена від 05.12.1993 року // Комісії Європейського Союзу [електронний ресурс].

9. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 10.

10. Закон України «Про основи національної безпеки України» (Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 39. – Ст. 10.

11. Закон України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1994. – № 11. – Ст. 2.

Анотація

Гончаров Є. С. Теоретичні засади правоохоронної діяльності у сфері забезпечення безпеки у прикордонних районах держави. – Стаття.

Правоохоронний орган – це юрисдикційний орган, уповноважений державою виконувати в установленому чинним законодавством порядку функції або завдання щодо забезпечення безпеки в прикордонній сфері її законності. Стаття присвячена аналізу теоретичних засад правоохоронної діяльності у сфері забезпечення безпеки у прикордонних районах держави. Проаналізовано особливості забезпечення правопорядку як об'єктивну потребу розвитку особи, суспільства, держави. Охарактеризовано особливості правоохоронної діяльності щодо забезпечення безпеки в прикордонній сфері, взаємодію правоохоронних органів із органами державної влади, місцевого самоврядування і громадянами.

Ключові слова: безпека в прикордонній сфері, правопорядок, внутрішні загрози, правоохоронні органи.

Аннотация

Гончаров Е. С. Теоретические основы правоохранительной деятельности в сфере обеспечения безопасности в приграничных районах страны. – Статья.

Статья посвящена анализу теоретических основ правоохранительной деятельности в сфере обеспечения безопасности в приграничных районах страны. Проанализированы особенности обеспечения правопорядка, как объективной необходимости развития личности, общества, государства. Охарактеризованы особенности правоохранительной деятельности по обеспечению безопасности в пограничной сфере, взаимодействие правоохранительных органов с органами государственной власти, местного самоуправления и гражданами.

Ключевые слова: безопасность в пограничной сфере, правопорядок, внутренние угрозы, правоохранительные органы.

Summary

Goncharov E. S. Theoretical foundations of law enforcement in field of security in border areas of state. – Article.

The article analyzes theoretical foundations of law enforcement in field of security in border areas of state. The features of rule of law as an objective need of individual, society and state. The peculiarities of law enforcement to ensure security in border area law enforcement cooperation with states, local governments and citizens.

Key words: security in border area, law and order, internal threats authorities.